

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 2

БЕОГРАД, 1932 ГОДИНЕ

КЊИГА 1

VIII РЕДОВНИ САСТАНАК СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 7 ДЕЦЕМБРА 1932 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО:

ПОТПРЕТСЕДНИК

Др. ФРАН НОВАК

СЕКРЕТАР

Др. ВАСО ГЛУШАЦ

Присутни су г. г. Министри: Министар без портфеља и заступник Министра иностраних послова др. Алберт Крамер, Министар трговине и индустрије др. Илија Шуменковић, Министар шума и рудника Павао Матица, Министар грађевина др. Стјепан Сркуљ.

ПОЧЕТАК У 17,30 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

1. Читање и усвојење записника VII редовног састанка;

2. Читање Указа Њ. В. Краља о постављењу Министра без портфеља г. др. Алберта Крамера за заступника Министра иностраних послова;

3. Одобрење отсуства сенатору г. др. Желимиру Мажуранићу;

4. Дневни ред: 1. Избор Одбора за проучавање законског предлога о изменама и допунама Уредбе о заштити јавних путева и безбедности саобраћаја на њима од 6 јуна 1929 године; 2. Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о конвенцији о регулисању трговачких потраживања путем компензација, закљученој у Београду 7 јула 1932 год. између Краљевине Југославије и Белгијско-луксембуршке уније; 3. Претрес извештаја Одбора о законском предлогу о протоколу о туристичком саобраћају између Краљевине Југославије и Републике Чехословачке, закљученом у Прагу 2 јуна 1932 год. — Оба законска предлога примљена су у начелу и у појединостима.

Говорници: др. Емило Гаврила, извештач Милоје Ж. Јовановић, извештач др. Марко Костренчић, Иван Хрибар, др. Јосип Шиловић.

Потпретседник др. Фран Новак: Господо сенатори, пошто је присутан довољан број сенатора, отварам VIII редовни састанак Сената Краљевине Југославије. Молим господина секретара да прочита записник прошлог састанка.

Секретар др. Васо Глушац чита записник VII редовног састанка.

Потпретседник др. Фран Новак: Има ли каквог приговора овако прочитаном записнику? (*Др. Емило Гаврила:* Молим за реч). Има реч сенатор г. др. Емило Гаврила.

Др. Емило Гаврила: Господо сенатори, јуче се двапут гласало. Ја сам био заузет у једном Одбору, те нисам могао присуствовати гласању, али је ипак у списак сенатора који су гласали ушло да сам и ја гласао „за“. Да сам био присутан седници, ја бих, доиста, гласао „за“, — и због тога не бих желео да се записник исправља, али бих молио да се други пут таква грешка не деси, да се упише да је гласао неко који није био присутан. Других примедба не бих имао да учиним.

Потпретседник др. Фран Новак: Пошто на записник нема никаквих примедба, то објављујем да је записник примљен, те га оверавам.

Господо сенатори, од Претседништва Министарског савета стигао је Сенату један Указ Њ. В. Краља. Молим да га изволите саслушати.

Секретар др. Васо Глушац чита:

МИ
АЛЕКСАНДАР I

по милости Божјој и вољи народној
Краљ Југославије

Пошто ће се Наш Министар иностраних послова Јевтић Богољуб бавити извесно време у иностранству то, на предлог Претседника Нашег Министарског савета, а на основу чл. 12 Закона о уређењу Врховне државне управе — постављамо:

За заступника Нашег Министра иностраних послова Др. Крамера Алберта, Нашег Министра без портфеља.

Претседник Нашег Министарског савета нека изврши овај Указ.

5 децембра 1932 године
у Београду

АЛЕКСАНДАР, с. р.

Претседник Министарског савета,

Др. М. Српкић, с. р.

(Господа сенатори саслушали су стојећи читање Указа Њ. В. Краља и пропратили бурним узвицима: Живео Краљ!)

Пошћрејседник др. Фран Новак: Изволите чути молбу за отсуство сенатора г. др. Желимира Мажуранића. Молим г. секретара да изволи саопштити ту молбу.

Секретар др. Васо Глушац саопштава: Сенатор г. др. Желимир Мажуранић моли за осам дана отсуства због болести.

Пошћрејседник др. Фран Новак: Одобрава ли Сенат тражено отсуство? (Одобрава.) Објављујем да је тражено отсуство одобрено.

Сад, господе, прелазимо на дневни ред. Прва тачка дневног реда је: Избор Одбора за проучавање законског предлога о изменама и допунама Уредбе о заштити јавних путева и безбедности саобраћаја на њима од 6 јуна 1929 године.

Претседништву је поднета свега једна кандидатска листа, потписана од довољног броја сенатора. Као чланови предложени су ова господа сенатори: Видаковић Антун, др. Грегорин Густав, Јалжабетић Томо, Јовановић Ж. Милоје, Кукуљевић—Сакцински Фран, — а као заменици: Поповић Дака, др. Рајар Јанко, Томић Светозар, Хаџи—Ристић Спира, др. Емило Гаврила.

Прима ли Сенат овако предложену листу? (Прима.) Објављујем да је предложена кандидатска листа примљена. Молим изабране чланове Одбора да се после седнице састану и конституишу.

Сад прелазимо на другу тачку дневног реда: Претрес извештаја Одбора о предлогу Закона о конвенцији о регулисању трговачких потраживања путем компензација, закљученој у Београду 7 јула 1932 год. између Краљевине Југославије и Белгијско-луксембуршке уније.

Има реч известилац сенатор г. Милоје Јовановић.

Извешћилац Милоје Ж. Јовановић: Господе сенатори, пред нама се налази предлог Закона о конвенцији о регулисању трговачких потраживања путем компензација, закљученој у Београду 7 јула 1932 године између Краљевине Југославије и Бел-

гијско-луксембуршке уније, који је Народна скупштина у целини усвојила и о коме ми имамо данас да донесемо своју одлуку.

За нас је, господе, ова Белгијско-луксембуршка унија као увозник од велике важности, јер смо ми у претходним годинама имали знатај извоз у те крајеве. Тако је тај извоз у 1930 години прелазно 150.000.000, и били смо активни за близу 16.000.000 динара. Сада је тај извоз опао због опште привредне кризе и тешкоћа плаћања, и у прошлој години имали смо око 3.000.000 динара пасиве. Дакле наш извоз је опао, а извоз њихов овамо повећао се. Но, ми се надамо, да ће се, благодарећи овим мерама које се предузимају, и ово опадање нашег извоза успорити, јер овим путем, који је предложен, олакшано је плаћање и обрачунавање између нас и Белгијско-луксембуршке уније и нађен је начин, да се у том погледу послужимо клирингом као и са другим државама, и да ћемо на тај начин моћи да, у место извоза девиза са једне и друге стране, вршимо наше обрачунавање по вредности робе, по цени како је она продата од стране извозника једне или друге стране.

Господе, Белгија се интересује углавном и увозила је од нас у последњим годинама: дрво за грађу, израде од дрвета, железничке прагове, затим суве шљиве, кудељу и хмељ, а од наше минералне индустрије: хромове и цинкове руде, магнезит, калцијев карбит и друго. Ми се, пак, из Белгије снабдевамо предметима гвоздене индустрије: машинама, разним оружјем и гвозђем уопште, стакларијом, кожаријом, израдама од свиле праве и вештачке и прерађеног памука.

Да би се створили услови за бољи и успешнији рад, и развила трговина и промет олакшањем плаћања и без употребе девиза, наша је држава закључила читав низ компензационих уговора са разним државама. Један од тих уговора је и овај о клирингу између нас и привредне уније белгијско-луксембуршке.

Као код свију ових уговора, и овде се стварају збирни рачуни код народних банака обеју уговарајућих страна у њиховим националним валутама, а салдо после дефинитивног обрачуна, у колико га буде, регулисаће се на начин, који ће се утврдити једним за доцније предвиђеним споразумом.

У збирни рачун по овој конвенцији унеће се и стара ранија неликвидирана потраживања у корист Белгијско-луксембуршке привредне уније, и за ликвидирање ових употребиће се 67%, а за нова потраживања 33% од уплаћених сума.

Господе, ова конвенција предвиђа и могућност непосредне размене производа између наших и белгијских извозника. Ако би се нашао такав случај, да неко од њих хоће да увезе робу, и нашао у исто доба извозника који ће ту робу примити, и у исто време уступити другу количину робе коју он тражи, онда у таквим случајевима ће се примити и испитаће се правилност овога посла и он ће бити ликвидан овако као што се и остали послови по овој конвенцији ликвидирају. На тај начин биће послови упрошћени и олакшани, јер ће се трговци међусобно налазити, трговачке трансакције вршити и међусобно обрачунавати.

Дакле, створиће се нека олакшица у самом трговачком промету.

Господо, ово ће бити олакшано и тиме што је по члану осмом ове конвенције предвиђено да ће се Белгијско-луксембуршка унија постарати да што више развије своје куповине у нашој земљи. Она ће испитати наше пијаве и видети шта би се могло од нас за подмирење њених потреба набавити, те ће се на тај начин повећати извоз из наше земље, и доћи до што мањег салда при ликвидацији. Они су узели, дакле, на себе да употребе све напоре да се извоз из наше државе у границе и на територију уније белгијско-луксембуршке повећа, што је по нас врло корисно.

Ова конвенција, господо, има и ту добру страну, што се њоме могу послужити и лица која нису трговци, која имају између себе да изврше трансакције нетрговачког карактера. Неко има свој дуг тамо или овамо, и ако је тај дуг у белгама односно у динарима, или се претвори у белге и динаре, он се може исто тако, господо, на основу овога уговора о конвенцији обрачунати.

Трајање конвенције је утврђено на 3 месеца, а ако се не откаже, продужује се и даље с тим да се увек може за месец дана отказати.

Господо, има пуно изгледа да ова конвенција између нас и Белгијско-луксембуршке уније може бити врло корисна, да се наш промет може, благодарећи овој конвенцији, развијати, благодарећи олакшицама у плаћањима путем ових компензација, у место да се износе девизе из земље. Можемо рачунати да ће конвенција показати добре резултате, а ако их не би показвала, ништа не смета да је откажемо, јер је закључена само за 3 месеца.

Са ових разлога, господо сенатори, Одбор је, разматравши целу ствар, нашао да је ова конвенција корисна и поднео извештај, у коме предлаже Сенату да се конвенција прими онако како ју је примила Народна скупштина.

Дозволите ми, господо, да прочитам одборски извештај који гласи:

Београд, 5 децембра 1932 год.

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

Одбор за проучавање законског предлога о конвенцији о регулисању трговачких потраживања путем компензација између Краљевине Југославије и Белгијско-луксембуршке привредне уније завршио је поверени му посао проучивши на својој седници од 5 о. м. овај законски предлог.

Одбор је стекао уверење, да и ова конвенција претставља један беоцуг више у низу мера предузетих за олакшање привредних тешкоћа, насталих услед опште светске економске и финансијске кризе, те ју је једногласно примио у начелу и у појединостама.

Према томе, Одбору је част предложити Сенату да овај законски предлог изволи усвојити текстуелно онако како га је и Народна скупштина усвојила.

За свога известиоца Одбор је одредио сенатора г. Милоја Ж. Јовановића.

Секретар, Претседник Одбора,
Др. В. Глушац, с. р. Др. Богдан Гавриловић, с. р.

Чланови:

Др. В. Рожић, с. р.
М. Костренчић, с. р.
Мил. Ж. Јовановић, с. р.
Светозар Томић, с. р.
Шиловић, с. р.
К. Смиљанић, с. р.
Др. М. К. Ивковић, с. р.

И ја молим Сенат да ову конвенцију, како ју је Народна скупштина примила, у целини усвоји.

Поштрејседник др. Фран Новак: За реч се није нико јавио и тиме је претрес у начелу свршен. Прелазимо на поименично гласање о овом законском предлогу у начелу. Молим г. секретара да чита имена г.г. сенатора. Она г.г. сенатори који гласају за ову конвенцију у начелу, гласаће „за“, док ће остали гласати „против“.

Секретар др. Васо Глушац прозива господу сенаторе који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
Алкалај д-р Исак — за
Алтипармаковић Јован — за
Арнаутовић Шериф — за
Бањанин Јово — за
Богојевић Васа — за
Видаковић Антун — за
Виловић Осман — за
Вујић Павле — отсутан
Вукчевић д-р Станојло — за
Гаврила д-р Емило — за
Гавриловић д-р Богдан — за
Гај Људевит — отсутан
Глушац д-р Васо — за
Гмајнер д-р Иван — за
Грасл д-р Георг — за
Грегорин д-р Густав — за
Десница д-р Урош — за
Добринић Петар — отсутан
Драговић Милутин — отсутан
Ђирлић Петар — за
Ивковић д-р Момчило — за
Илићановић Димитрије — за
Јалжабетић Томо — за
Јанковић Стјепан — за
Јовановић Ж. Милоје — за
Карамехмедовић д-р Хамдија — отсутан
Ковачевић Томо — за
Костић Петар — отсутан
Костренчић д-р Марко — за
Котур д-р Ђура — за
Круљ д-р Урош — за
Кукуљевић-Сакцински Фран — за
Љубибратић д-р Саво — отсутан
Мажуранић д-р Желимир — отсутан
Мајстровић д-р Иван — отсутан
Марјановић Милан — отсутан
Махмутбеговић Сефедин — отсутан
Мићић д-р Мића — отсутан
Михалцић Стеван — за
Муфтић Салем — отсутан
Нешковић Јован — за
Обрадовић Паја — за
Павелић д-р Анте — за
Плој д-р Мирослав — отсутан

Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар д-р Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар д-р Јанко — за
 Рожић д-р Валентин — за
 Спмуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић д-р Раденко — отсутан
 Сулејмановић д-р Џафер — за
 Теслић Петар — за
 Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић д-р Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић д-р Динко — за
 Убавић Павле — отсутан
 Франгеш д-р Отон — отсутан
 Хаџи Бошковић Трајко — отсутан
 Хаџи Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Шверљуга д-р Станко — отсутан
 Шиловић д-р Јосип — за
 Шола Атанасије — отсутан
 Шуперина д-р Бењамин — за

После гласања

Пошћрејседник д-р **Фран Новак**: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 49 госпoде сенатора и сви су гласали „за“. Према томе, објављујем да је овај законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим г. известиоца да прочита § 1.

Извeстиилац **Милоје Ж. Јовановић** чита § 1 (Види V.II саст.)

Пошћрејседник др. **Фран Новак**: Приступићемо, госпoдо, гласању. Она госпoда сенатори који су за то да се § 1 прими, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Сви седе). Пошто сви седе, то објављујем да је § 1 примљен.

Изволите прочитати § 2.

Извeстиилац **Милоје Ж. Јовановић** чита § 2. (Види V.II саст.)

Пошћрејседник др. **Фран Новак**: Госпoда сенатори који примају прочитани § 2, нека изволе седети, а који су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, објављујем да је § 2 примљен.

Сада прелазимо на коначно поименично гласање о законском предлогу у целини. Молим г. секретара да изврши прозивку госпoде сенатора.

Секретар др. **Васо Глушац** прозива госпoду сенаторе, који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај д-р Исак — за
 Алтипармаковић Јован — за
 Арнаутовић Шериф — за
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — за
 Видаковић Антун — за
 Виловић Осман — за

Вујић Павле — отсутан
 Вукчевић д-р Станојло — за
 Гаврила д-р Емило — за
 Гавриловић д-р Богдан — за
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац д-р Васо — за
 Гмајнер д-р Иван — за
 Грасл д-р Георг — отсутан
 Грегорин д-р Густав — за
 Десница д-р Урош — отсутан
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — отсутан
 Ђирлић Петар — отсутан
 Ивковић д-р Момчило — за
 Илићановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — отсутан
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић д-р Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — за
 Костић Петар — отсутан
 Костренчић д-р Марко — за
 Котур д-р Бура — за
 Круљ д-р Урош — отсутан
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић д-р Саво — отсутан
 Мажуранић д-р Желимир — отсутан
 Мајстровић д-р Иван — отсутан
 Марјановић Милан — отсутан
 Махмутбеговић Сефедин — отсутан
 Мићић д-р Мића — отсутан
 Михалчић Стеван — за
 Муфтић Салем — отсутан
 Нешковић Јован — за
 Обрадовић Паја — за
 Павелић д-р Анте — за
 Плој д-р Мирослав — отсутан
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар д-р Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — за
 Рожић д-р Валентин — за
 Самуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић д-р Раденко — отсутан
 Сулејмановић д-р Џафер — за
 Теслић Петар — отсутан
 Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић д-р Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић д-р Динко — за
 Убавић Павле — отсутан
 Франгеш д-р Отон — отсутан
 Хаџи Бошковић Трајко — отсутан
 Хаџи Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — за
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Шверљуга д-р Станко — за
 Шиловић д-р Јосип — за
 Шола Атанасије — отсутан
 Шуперина д-р Бењамин — за

После гласања.

Пошћрејседник др. Фран Новак: Изволите чути, господо сенатори, резултат гласања. Гласало је свега 45 сенатора и сви су гласали „за“. Тиме је овај законски предлог и у целини примљен. — Прелазимо на трећу тачку дневнога реда: Претрес извештаја Одбора о законском предлогу о протоколу о туристичком саобраћају између Краљевине Југославије и Републике Чехословачке, закљученом у Прагу 2 јуна 1932 године. Молим г. известиоца да узме реч.

Извештај др. Марко Костренчић: Господо сенатори, Одбор коме је стављено било да проучи овај законски предлог, поднео је овај извештај:

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БЕОГРАД

Одбор за проучавање предлога Закона о протоколу о туристичком саобраћају између Краљевине Југославије и Чехословачке Републике, закљученом у Прагу 2 јуна 1932 године, проучио је овај законски предлог и пошто је утврдио да је он од великог значаја по интересе обеју држава усвојио га је у начелу и у појединостима, те има част предложити Сенату да га изволи усвојити текстуелно како га је и Народна скупштина примила.

За свога известиоца Одбор је одредио сенатора г. др. Марка Костренчића.

У Београду, 5 децембра 1932 године.

Секретар, Претседник Одбора
Др. Васо Глушац, с.р. Др. Богдан Гавриловић, с.р.

Чланови:

Др. В. Рожић, с. р.
М. Костренчић, с. р.
Светозар Томић, с. р.
Шиловић, с. р.
Мил. Ж. Јовановић, с. р.
К. Смиљанић, с. р.
Др. М. К. Ивковић, с. р.

Господо сенатори, овим законским предлогом имао би се ратификовати протокол који је закључен 2 јуна 1932 год. између Чехословачке Републике и Краљевине Југославије. Овај протокол ступио је, по речима које су садржане у самом протоколу, на снагу већ 8 јуна, а чл. 11 тога протокола одређује да има да угасне овај протокол крајем 1932 године. Према томе, крајем ове године, пошто и Закон сам усваја у целини сам текст протокола, значи да се крајем ове године гаси и снага овога Закона. Да ли ће бити тај Закон у којој форми продужен, то се, наравно, оставља на споразумно решавање обеју држава.

Што се тиче самог садржаја, могу укратко да кажем, да се заправо тиме не регулише туристички саобраћај између Чехословачке Републике и наше Краљевине, него да се регулишу за један кратак рок — за ових седам месеци — девизни прописи који би омогућили туристички саобраћај између обе државе, односно одређују се извесни изузеци да се може да развија тај промет у оном размеру како то желе и Чехословачка Република и наша Краљевина. Ту се ствара цео режим на бази која постоји за све

друге државе, т.ј. да сваки путник Југословен кад пође у Чехословачку може да пренесе по 5000 динара уз пасош, не рачунајући и возну карту, а чехословачки поданик може по девизним прописима своје државе да понесе собом 1000 чехословачких круна; ако би му требало више, онда се то врши помоћу клиринга између једне и друге државе. То би били, господо сенатори, углавном ти прописи, па ако би ваљало штогод изменити, ако би се хтело да се продужи овакав један девизни режим, то би се омогућило према данашњим приликама туристичког саобраћаја између обе земље.

Господо сенатори, морам да вам топло препоручим да примите радосно овај законски предлог већ и с тога разлога јер он учвршћује оне традиционалне пријатељске везе које постоје између Чехословака и Југословена, и продубљују оне политичке, културне и господарске односе који постоје између Чехословачке Републике и наше Краљевине. Стога вас, господо сенатори, молим да примите једногласно овај законски предлог онако како је поднесен од стране Народне скупштине.

Пошћрејседник др. Фран Новак: Реч има сенатор г. Иван Хрибар.

Иван Хрибар: Високи Сенате, конвенција, коју имамо да законски оснажимо, била је договорена уочи припрема за велики соколски слет у Прагу. Пошто ванредне прилике, које су онда ометале слободно путовање, постоје још увек, ова конвенција има да остане и даље на снази. Зато неће бити излишно ако о ствари, које се она тиче, изнесем неке констатације.

Туризам је, господо сенатори, појава новијег доба. Он се развијао постепено са развојем саобраћајних средстава нашег доба. Настао је из чежње која је човеку природна, а та је да упозна што више оне природне лепоте које га окружавају и да продре у оне крајеве који леже иза његовог обзора. Зато је у свима вековима било људи, које је ова чежња гонила из тесног домаћег круга у велики свет. То су били почетци туризма.

Чим је туризам према саобраћајним приликама почео да расте, нарочито чим је широким слојевима човечјег друштва било омогућено путовање уз повољне прилике и не превелики трошак, он се почео организовати и системизовати. Сада му више није била потицајем само радозналост, него и друге, пре свега васпитне и здравствене сврхе. Медицинска знаност утврдила је да је за људе слабе конституције ванредно користан дужи боравак на морском ваздуху и купање у морској води. Отуда је настало у летеће доба право пресељавање народа на морске обале. Медицина је даље утврдила да планински ваздух са највећим дејством лечи извесне болести неких органа чудесног човечјег телесног устроја, а у новије доба, да сунчани зраци у високим горама крепе тело, дајући му повећану снагу. Отуда све то чешћи и многобројнији посетиоци високих планина, које су пре тога мамиле к себи само величанствене природне красоте.

Тако је туризам постао одједном за земље које имају услове за то, једна од најважнијих привредних грана. Услове за то имамо исто толико ми као што их имају и наша мила нам и драга чехословачка браћа. Замислите, господо сенатори, ово наше дивно море са 1400 км. дугачком обалом, испресецаном убавим и романтичним увалама и заливима, пред

којима се као природне тврђаве стере стотина већих и мањих острва, од којих је свако прави бисер природе са посебном флором, која очарава поглед и напуњава ваздух опајајућим мирисима. Сетите се оних марљивошћу и укусом нашег трудољубивог народа саграђених градова и других насеобина, које се указују из даљине поморском путнику као бели лабудови; узмите оно ведро, дивно модро небо, које се стере над том у светлим сунчаним зрацима окупаном лепотом и које чини да се боје преливају у најнепојмљивијим одразима једна у другу тако, да тога није у стању да баца на платно ни најгенијалнији сликар. Није ли то прави земаљски рај; рај на коме нам завиђају други и на који бацају појудно своје очи; рај који нам је толико свет, да га — нека то чују они којих се тиче! — не дамо и нећемо дати из руку, него ћемо га, ако устреба, сви до једнога као неоторива фаланга бранити до последње капи своје крви. (Узвици: Тако је!) Нека чују и то, да су наши јуначки војници вични на победе од човека до човека, а не на такве које каткада долазе само сретним стицајем околности.

Сетите се онда, господо другови, наших високих планина и наших дивних језера, наших убавих винских горица и наших подземних чудеса, па ћете видети да имамо у својим рукама сто постотака вероватноће за највећи размах туристике, а тиме и за најзначајнији развој ове тако важне привредне гране.

Господо сенатори, са осећањем дубоке захвалности треба да се овде сетимо наше драге браће Чехословака. Откако се у нашим земљама почела развијати туристика, они су били ти који су јој почели давати најјачег импулса, и то у пуном схватању свих околности.

У животу се, господо, може свака добра ствар, под утицајем прилика, променити у зло. Тако нам је некада и од развоја туристике претило зло. Како је познато, почео је њеп развитак, пре свега, у нашим земљама које су некада припадале Аустрији. Ова израд-држава одмах је наумила да нови покрет искористи у смислу немачког „дранга нах Остен“, при чему је хтела да има у Словенији и уздуж хрватско-далматинског Приморја снажно упориште. Зато је све своје па и тобоже привредне акције подешавала према овоме циљу. Она је ангажовала немачко-аустријско планинско друштво да јој буде у помоћи при њеном нечистом послу.

Да сузбијемо тај нартај, основали смо ми Словенци Словенско планинско друштво, које се је лагало хвале вредног посла око означавања високотурних путева и грађења планинских заклоништа. Знајући, пак, да смо сами преслаби, упозорили смо своју чешку браћу како би нам појудна била њихова припомоћ. Молили смо их да поведу акцију како би чешко опћинство напустило Херинсдорф на обали Северног мора, камо су особито Пражани ходили множицама ради морског купања, и долазило на Јадран.

Наш апел није био узалудан. Браћа Чеси почели су све то више и више долазити к нама, тако да је на прилику Блед неко доба имао надполовичну већину посетилаца Чеха. Дивну долину Језерско пак су браћа Чеси претворили у праву летњу чешку колонију у којој су на северној страни високог Гринтовца поставили своје властито заклониште, тако звану чешку хату. И посет нашег Јадрана из Чешке се је увеличао врло знаменито. Сви су посетиоци

његови, пак, после повратка у свој завичај, знали за њ будити живахно занимање.

Али, најзначајније при том је, да су нам наши мили и драги гости, поред тога што су дали становништву дотичних крајева издашне зараде, донели са собом народну свест и благовест свесловенске узајамности и да су нам знаменито утврђивали наше сељаштво у народном поносу и учили га одушевљењу за родољубну ствар. Оно доба наше узајамности учинило је да смо били у Царевинском већу у Бечу искрени савезници, довело је до тога да је садашњи свеопће штовани Претседник Чехословачке Републике, тадањи свеучилишни професор и народни заступник Масарик, у време злогласног Фридјунговог процеса, из властитога нагиба, следећи повељу племенитог свог срца, пуног најчистије братске љубави за потиштене Југословене, устао пламеним речима у њихову одбрану од корумповане аустријске владавине.

Кад смо, пак, постали господари на својој земљи, ето нам опет чехословачке браће, како нама самим, тако рекућ, откривају дивоте наше домовине. Већ у години 1919 изграђују прворедно купалиште Сребрно-Купари; чехословачко просветно Министарство и Министарство за социјалну политику, пак, на разним крајевима нашег лепог Приморја израђују хоспице за болешљиву децу, и то све уређују као да су у својој кући.

Господо сенатори, па ја велим да и јесу као у својој кући. Словенско гостопримство дели са гостом све што има, тим више, ако је у гостима родни брат. А да их за такве сматрамо, о томе, држим, да су браћа Чехословаци уверени.

Да имају они исте осећаје према нама, доказали су нам кад год смо њима долазили у госте. А да чезнемо за њима, за то не треба никаквих конвенција. Та то је историјским успоменама и заједничким политичким борбама исписана конвенција. Словеначки део нашег троименог народа борио се заједно с њима у доба владања Краља Сама против Франака и чешки Краљ Пшемисл Отокар II. владао је већим делом Словеније скоро до Јадранског Мора. Овај је део, услед несретне битке код Сухих Крута на Моравском Пољу, потпао под владу Аустрије и под утицај Беча, који се брзо германизирао, у коме су се још за владања Рудолфа I служиле словенске службе Божје. Касније угињетавање довело нас је до савезничких борби на политичком пољу, које су 1918 године и за нас и за њих по заједничким напорима и патњама довеле до потпуне победе.

Олакшице пружа нам у међусобном туристичком промету ова конвенција, и желим, док сретнија времена сама по себи не ставе договорених мера као излишних ван снаге, да оне послуже што већем броју наших земљака. Тако у интересу свог здравља, посећујући чехословачка светски позната, сјајно уређена купалишта: Карлове Вари, Јахимов, Маријанске Лазни, Франтишкове Лазни, Подебради, Пиештањи, Лухацовице, као и у интересу упознавања природних красота Шумава, Крушних гора, Рудохори, Крконоша и високих Татра, проучавања узорне земаљске обраде Хане, Подјинска и прашке околине, и коначно ради спознаје високе хиљадугодишње културе, којом се може поносити златна матичка Праха, чији сваки камен шутком гласно говори о неком знаменитом догађају славне прошлости и поред које се стере нашем Косову слична Голгота чешког народа — злоповесна Бела Хора.

Овај град, који је видео толико сјаја и славе, у којем су владали моћни владари, од којих је један тако искрен чешки родољуб, да му је повесница дала епитетом оца домовине, био је чак и римско-немачки цар; град који је први у Средњој Европи имао свеучилиште; град у коме се вековима гајила наука; град у коме је цветала литература и уметност тако, да се, шетајући по његовим улицама, још данас не можемо доста начудити многобројним споменицима, давао је имену и могућности народа, коме је био престоница, такво значење, да велики Шекспир није могао његове државе замислити без мора и да зато говори о „чешком мору“.

За нас има, господо сенатори, Праг особито значење зато, јер га је у доба, откако је оживела спознаја узајамности између нашег и чешког народа, бројно посећивала наша академска омладина. Поред дубоког знања, доносила је са собом у домовину такођер народно одушевљење, каквог страна свеучилишта нису могла пружити.

Зато би било пожељно, да се културни односи, који су на тај начин почели, продубе што је више могуће, и ја овом приликом скрећем пажњу на то, да би у ту сврху требало донети нарочиту широко засновану културну конвенцију, која би била кадра да допринесе што већем међусобном познавању и зближењу оба народа. Ми ћемо бити Влади захвални, ако нам такву конвенцију предложи на озакоњење.

Господо сенатори, нагласио сам да је туризам од великог привредног значења. У том погледу ми смо сигурно дужници братског чехословачког народа, јер нам браћа Чехословаци дају више него ми њима.

Можда и надам се, да ће се ствар множијим посећивањем Чехословачке по нашим држављанима са временом изравнати. Али, ако се и не изравна, наша браћа имају евести да врше братску љубав, а брат треба да брату пружа увек помоћну руку.

Уважујући то, постављам питање: да ли би се и привредни одношаји између Чехословачке Републике и Краљевине Југославије дали оставити на сигурније темеље.

Пред нашим се очима чине покушаји за пан-Европу. Један од најгенијалнијих државника света посветио је реализацији те знамените замисли много своје умствене енергије. Али он, нажалост, није успео и врло је двојмљиво да ли ће успети какав други државник без ауторитета Бријановог.

Као што знате, велике силе су свесне да су мање државе у привредној кризи. Види се код њих такође воља да их из те кризе извуку. Да ли је ова воља код свих искрена, не знам. Али нешто видим да се међу њима појављује: чежње да се из мањих држава створе интересне сфере, и да су већ видни облици захтева која велесила пека ту или другу мању државу привуче у своју интересну сферу.

Не замерите ми, господо, изрећи ћу крупну реч незазлено. По мојем осведочењу, била би између Краљевине Југославије и Чехословачке Републике могућа Царинска унија.

Знам да ће се ово моје наметнуће примити са удивљењем и климањем глава, ту или онђе даначе можда са презирним осмешком. Али, господо моја, ништа није на свету немогуће. Само треба крпке воље и правилног начина извођења.

Не плаши ме што је наша земља аграрна, а Чехословачка пак индустријска земља. Дачаче, то баш говори за моју замисао. Нити ме не плаши приговор

да бисмо могли бити на штету у погледу царинских доходака. Та ствар да се међусобним уговорима уредити тако, да би државе на основу робног промета одредиле међусобне компензације.

Помислите, господо, само шта би царинска унија значила за наш Јадран и нашу поморску трговину.

Али преошпирио би било о томе даље расправљати. Набацио сам само мисао. У случају да буде прихваћена, спреман сам ући у детаље.

За данас пак изјављујем да ћу са радошћу гласовати за предложену конвенцију. (Пљескање).

Пошћрејседник др. Фран Новак: Реч има сенатор г. др. Шиловић.

Др. Јосип Шиловић: Господо сенатори, првога децембра могли сте читати у свима чешким новинама како су одушевљено поздравиле дан нашега уједињења. Могли сте читати у „Народни политика“ како је завршила уводни чланак са речима: „ми бејасмо заједно са Југославијом, ми јесмо заједно са Југославијом и бит ћемо заједно са Југославијом“. (Пљескање). Ја држим да ништа боље не доказује љубав чешког народа спрам Југославије и обрнуто, него ли је ова јединствена манифестација овог великог дана нашег ослобођења и уједињења.

Чеси су народ који ванредно љуби домовину своју. И то љуби је не само онда када је код куће, него је љуби и онда када је преко цјелога света. Ја нећу заборавити једнога призора, што сам га читао у нашим новинама исељеничким из Сјеверне Америке, како је чешки свештеник добио посјету, и код ручка уз отворени пенџер запевао: „Где је думов мој“. Вани пред том кућом радили су Чеси, и то цела породица на њиви, и када су чули да се пјева чешка химна, устали су, открили се, престали да раде и с њима заједно запјевали: „Где је думов мој“. Зато се Чех не однародује ни у даљем свету, чува љубав према својој домовини и остаје увек Чех. То видимо и код оних Чеха који се налазе у Југославији, да вазда од генерације до генерације остају Чеси.

Међусобно зближавање, упознавање и повећавање љубави безуветно доноси туризам и Чеси се у Југославији осећају као код своје куће. Они долазе хрпимце на наш Јадран, те тако омогућују све боље упознавање, све већу узајамну љубав. Ради тога управо са радошћу прихваћам и ову основу, која омогућује долазак Чеха у Југославију, најпаче на дивни наш Јадран, а и долазак Југословена својој браћи у Чешку, да то не престане ни у ова тешка времена, да не буду ни девизне неприлике ни запреке узроком томе да се будемо што чешће међусобно полазили и међусобно упознавали, и да нама остаје вазда девизом оно што је „Народна политика“ рекла: Ми Југословени били смо са Чесима, јесмо са Чесима и остаћемо до вјека са Чесима. (Буран аплауз).

Пошћрејседник др. Фран Новак: Пошто се нитко није јавио за реч, сматрам да је претрес у начелу завршен. Молим господина секретара да изволи читати имена господе сенатора. Господа која су за овај предлог у начелу гласале са „за“, а која су против предлога, гласале са „против“.

Секретар др. Васо Глушац прозива г.г. сенаторе који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
Алкалај др Исак — за

Алтипармаковић Јован — за
 Арнаутовић Шериф — за
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — отсутан
 Видаковић Антун — за
 Виловић Осман — за
 Вујић Павле — отсутан
 Вукчевић д-р Станојло — за
 Гаврила д-р Емило — отсутан
 Гавриловић д-р Богдан — за
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац д-р Васо — за
 Гмајнер д-р Иван — за
 Грасл д-р Георг — отсутан
 Грегорин д-р Густав — за
 Десница д-р Урош — за
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — за
 Ђирлић Петар — за
 Ивковић д-р Момчило — за
 Илићановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — за
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић д-р Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — за
 Костић Петар — отсутан
 Костренчић д-р Марко — за
 Котур д-р Ђура — за
 Круљ д-р Урош — отсутан
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић д-р Саво — отсутан
 Мажуранић д-р Желимир — отсутан
 Мајстровић д-р Иван — отсутан
 Марјановић Милан — отсутан
 Махмутбеговић Сефедин — отсутан
 Мићић д-р Мића — отсутан
 Михалцић Стеван — за
 Муфтић Салем — отсутан
 Нешковић Јован — за
 Обрадовић Паја — за
 Павелић др. Анте — за
 Плој д-р Мирослав — отсутан
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар д-р Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар д-р Јанко — за
 Рожић д-р Валентин — за
 Самуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић д-р Раденко — отсутан
 Сулејмановић д-р Џафер — за
 Теслић Петар — отсутан
 Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић д-р Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић д-р Динко — за
 Убавић Павле — отсутан
 Франгеш д-р Отон — отсутан
 Хаџи Бошковић Трајко — отсутан
 Хаџи Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — за

Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Шверљуга д-р Станко — за
 Шиловић д-р Јосип — за
 Шола Атанасије — отсутан
 Шуперина д-р Бењамин — за

После гласања.

Пошћрејседник др. Фран Новак: Изволите, господо, чути резултат гласања. Гласало је свега 47 сенатора и сви су гласали „за“. Са овим је овај законски предлог у начелу примљен.

Сада прелазимо на претрес у појединостима. Молим г. известиоца да прочита § 1.

Извешћилац др. Марко Костренчић чита § 1 (Види састанак VII)

Пошћрејседник др. Фран Новак: Прелазимо на гласање. Она господа сенатори који су за то да се § 1 прими, нека изволе седети, а који су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, то објављујем да је § 1 примљен.

Изволите чути § 2.

Извешћилац др. Марко Костренчић чита § 2. (Види састанак VII)

Пошћрејседник др. Фран Новак: Она господа сенатори који су за то да се § 2 прими, изволеће седети, а који су против, изволеће устати. (Сви седе). Пошто сви седе, то објављујем да је § 2 примљен.

Сада прелазимо на коначно поименично гласање о овом законском предлогу у целини. Она господа сенатори која су за то да се овај законски предлог прими у целини, изволеће гласати са „за“, а која су против, гласаће „против“. Молим г. секретара да изволи извршити прозивку.

Секретар др. Васо Глушац прозива господу сенаторе који су гласали овако:

Алибеговић Асим — за
 Алкалај д-р Исак — за
 Алтипармаковић Јован — за
 Арнаутовић Шериф — за
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — отсутан
 Видаковић Антун — за
 Виловић Осман — отсутан
 Вујић Павле — отсутан
 Вукчевић д-р Станојло — за
 Гаврила д-р Емило — отсутан
 Гавриловић д-р Богдан — за
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац д-р Васо — за
 Гмајнер д-р Иван — за
 Грасл д-р Георг — отсутан
 Грегорин д-р Густав — за
 Десница д-р Урош — за
 Добринић Петар — отсутан
 Драговић Милутин — за
 Ђирлић Петар — за
 Ивковић д-р Момчило — за
 Илићановић Димитрије — за
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — за
 Јовановић Ж. Милоје — за
 Карамехмедовић д-р Хамдија — отсутан
 Ковачевић Томо — за
 Костић Петар — отсутан

Костренчић д-р Марко — за
 Котур д-р Ђура — за
 Круљ д-р Урош — отсутан
 Кукуљевић-Сакцински Фран — за
 Љубибратић д-р Саво — отсутан
 Мажуранић д-р Желимир — отсутан
 Мајстровић д-р Иван — отсутан
 Марјановић Милан — отсутан
 Махмутбеговић Сефедин — отсутан
 Мићић д-р Мића — отсутан
 Михалцић Стеван — за
 Муфтић Салем — отсутан
 Нешковић Јован — за
 Обрадовић Паја — за
 Павелић Др. Анте — за
 Плој д-р Мирослав — отсутан
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — отсутан
 Равнихар д-р Владимир — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар д-р Јанко — за
 Рожић д-р Валентин — за
 Самуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић д-р Раденко — отсутан
 Сулејмановић д-р Џафер — за
 Теслић Петар — отсутан

Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић д-р Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић д-р Динко — за
 Убавић Павле — отсутан
 Франгеш д-р Отон — отсутан
 Хаџи Бошковић Трајко — отсутан
 Хаџи Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — за
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Шверљуга д-р Станко — за
 Шиловић д-р Јосип — за
 Шола Атанасије — отсутан
 Шуперина д-р Бењамин — за

После гласања.

Поштрејсседник др. Фран Новак: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 46 сенатора и сви су гласали „за“. Тиме је овај законски предлог коначно примљен у целини.

Господо сенатори, ја ћу с вашим пристанком данашњу седницу закључити. Пошто је један део госпоре сенатора запослен у појединим Одборима, предлажем да се идућа седница одржи у петак, у 17 часова. За дневни ред идуће седнице предлажем наставак несвршеног данашњег дневног реда, и то: четврту, пету и шесту тачку.

Прима ли Сенат овај мој предлог? (Прима). Предлог је примљен и седница је закључена.

Седница је закључена у 18,45 часова.

